

Τι έχει πίσω απ' τον τοίχο;

Κι άλλους μπάτσους! Και στρατό!

Σύντομη ιστορία της παράνομης μετανάστευσης (1970 - 1990)

Δύο τεύχη πριν, είπαμε πως θα ασχοληθούμε με τον Άγιο Παντελεήμονα και δεν ασχοληθήκαμε με τον Άγιο Παντελεήμονα, αλλά με την ιστορία του πολιτισμικού ρατσισμού¹. Σε εκείνο το κείμενο υποστηρίξαμε ότι από το 1980 και μετά, αποκρινόμενη στους αγώνες των μεταναστών της δεκαετίας του '70, η διαχείριση της μετανάστευσης είχε αποκτήσει τρία ποδάρια: Τον πολιτισμικό ρατσισμό, την απαγόρευση της μετανάστευσης, και την “πολυπολιτισμικότητα”. Και συνεχίζαμε λέγοντας ότι, μετά το 1990, η “πολυπολιτισμικότητα” αντικαθίσταται σταδιακά από την “αφομοίωση”, οπότε το μόνο που απομένει είναι ο ρατσισμός και η απαγόρευση, δηλαδή η στρατιωτική διαχείριση των μεταναστών εργατών. Σε όσα ακολουθούν θα μιλήσουμε πιο αναλυτικά για την απαγόρευση, την ιστορία της και τις επιπτώσεις της.

1. Η νομική ανακάλυψη της παρανομίας

Ο Goran Rystad, που το 1992 έγραψε ένα άρθρο με τίτλο “Η ιστορία και το μέλλον της διεθνούς μετανάστευσης”², είναι ακριβώς αυτό που θα 'λεγε κανείς ένας αφυδατωμένος ακαδημαϊκός εγκέφαλος. Κατά τη γνώμη αυτού του ειδικού κοινωνιολόγου, η μετανάστευση είναι κάτι μεταξύ καιρικού φαινομένου και επιδημίας, το οποίο δεν έχει να κάνει με την εργασία και τον καπιταλισμό παρά παρεμπιπτότως. Κι όμως, όταν αποφασίζει να περιοδολογήσει “το κοινωνικό φαινόμενο” που λέγεται μετανάστευση, βρίσκει πως η περίοδος μεταξύ 1973 και 1985 χαρακτηρίζεται από την “παύση της μετανάστευσης εργασίας έπειτα από την πετρελαϊκή κρίση”. Και παραθέτει σχετικά τον πίνακα 1.

Πίνακας 1: Μετανάστευση εργατών προς ευρωπαϊκές χώρες από ορισμένες χώρες προέλευσης 1973 - 1977 (αριθμοί σε χιλιάδες)

Χώρα προέλευσης	1973	1977
Φινλανδία	6,7	8,5
Ελλάδα	12,4	4,3
Ιταλία	82,6	50,9
Πορτογαλία	73,0	6,3
Ισπανία	96,1	10,0
Τουρκία	135,8	15,6
Γιουγκοσλαβία	100,0	17,6

Στον πίνακα περιλαμβάνονται οι κατεξοχήν χώρες προέλευσης μεταναστών της εποχής. Και πράγματι πρόκειται για “παύση της μετανάστευσης εργασίας” (λες και υπάρχει και άλλο είδος). Αν μάλιστα κάνουμε έναν κόπο με το κομπιουτεράκι, βρίσκουμε πως η μετανάστευση από τις χώρες του πίνακα έπεσε, από 506,6 χιλιάδες το 1973, σε 113,2 χιλιάδες μόλις τέσσερα χρόνια αργότερα, μια μείωση της τάξης του 77%. Όσο για την περίοδο 1985 - 1992, ο Rystad την ονομά-

ζει “Η περίοδος μετά το 1985: Από την αναζήτηση εργασίας στην αναζήτηση ασύλου” και την περιγράφει ως εξής:

Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '80 μία όλο και πιο απτή αλλαγή παρατηρείται. Ενώ η μετανάστευση εργασίας παύει εντελώς, ή εν πάση περιπτώσει περιορίζεται σημαντικά, η πίεση στα κρατικά σύνορα συνεχίζεται. Παρόλ' αυτά, ο χαρακτήρας και η σύνθεση των μεταναστευτικών ρευμάτων αλλάζει και τώρα πια συνοδεύεται από μια ολοένα αυξανόμενη ζήτηση ασύλου, καθώς και από τη μεταβολή των χωρών προέλευσης. Ένα επιπλέον σημείο που πρέπει να ληφθεί υπ' όψη είναι η ολοένα αυξανόμενη κλίμακα της παράνομης μετανάστευσης (...)³

Ο ακαδημαϊκός εγκέφαλος είναι τόσο αφυδατωμένος που τα παραπάνω χρειάζονται μετάφραση. Λοιπόν: Από το 1973 και μετά, όλα τα ανεπτυγμένα καπιταλιστικά κράτη αποφάσισαν να κλείσουν τη στρόφιγγα της μετανάστευσης και εφάρμοσαν την απόφασή τους όσο πιο άμεσα και βίαια μπορούσαν: μετατρέποντας τη μετανάστευση για λόγους εργασίας σε παράνομη πράξη. Αυτή η κάθετη τομή στο καθεστώς της μετανάστευσης εμφανίστηκε με τρόπο αξιοσημείωτα όμοιο σε όλα τα δυτικά κράτη από το 1973 μέχρι το 1990. Και είχε δύο όψεις. Η πρώτη όψη ήταν τυπική και ήταν και φανερή: Νέες νομοθεσίες καταστρώθηκαν και επιβλήθηκαν γύρω από το καθεστώς των μεταναστών εργατών. Τις περισσότερες φορές αυτές οι νομοθεσίες συνοδεύονταν από λιγότερο ή περισσότερο μαζικές νομιμοποιήσεις των μεταναστών που ήδη βρίσκονταν “δίχως χαρτιά” στο εσωτερικό της κάθε χώρας. Αυτό σήμαινε ότι κάθε τέτοια κίνηση παρουσιαζόταν απaráλλακτα σαν αγαθοεργία, ότι όλο μαζί το πακέτο βαφτιζόταν με χαρακτηρισμούς του είδους “νομιμοποίηση”, “κανονικοποίηση” της μετανάστευσης, ή “αμνηστία”, ότι οι ακροδεξιόι προέβλεπαν το τέλος του έθνους κλπ.

Επίσης κατά κανόνα, οι νέες νομοθεσίες περί μετανάστευσης έκλειναν κάθε δυνατότητα μετανάστευσης για λόγους εργασίας και άφηναν ανοιχτές μόνο τις διεξόδους μετανάστευσης για λόγους “αναζήτησης ασύλου” και “προσφυγιάς”. Από εκεί προέρχεται η “ολόένα αυξανόμενη ζήτηση ασύλου” που κατά Rystad χαρακτηρίζει τα χρόνια μετά το 1985. Με λίγα λόγια, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '70, οι μετανάστες εργάτες, οι περίφημοι Gasterbeiter των μεταπολεμικών χρόνων, ονομάστηκαν με τον ύπουλο χαρακτηρισμό “πρόσφυγας” και μπορούσαν πλέον να ελπίζουν σε νομιμοποίηση μόνο μέσω του παρομιωδώς ασαφούς και διαρκώς μεταβαλλόμενου πλέγματος των νομοθεσιών περί ασύλου. Και επειδή το ζηλευτό καθεστώς του “πρόσφυγα” γινόταν όλο και πιο δύσκολο να αποκτηθεί, η κατά Rystad “ολόένα αυξανόμενη κλίμακα” της παράνομης μετανάστευσης άρχισε να αποτελεί ΤΟ “πρόβλημα” για τα χρόνια που θα έρχονταν.

Λέμε ότι αυτού του είδους οι νομοθετικές μεταβολές χαρακτήρισαν κάθε καπιταλιστικό κράτος μετά το 1970 με ελάχιστες ή καθόλου εξαιρέσεις. Και για να το αποδείξουμε, ορισμένες από τις αλληπάλληλες “νομιμοποιήσεις”, “κανονικοποιήσεις”, “αμνηστίες” κλπ των “δίχως χαρτιά” μεταναστών που συνέβησαν τις δεκαετίες του '70 και του '80 περιλαμβάνονται στον Πίνακα 2.

Πίνακας 2: “Κανονικοποιήσεις”, “νομιμοποιήσεις”, “αμνηστείες” κλπ. στον δυτικό κόσμο από το 1972 έως τις αρχές της δεκαετίας του '90⁴

Έτος / Χώρα	Αριθμός «κανονικοποιημένων» μεταναστών δίχως χαρτιά
1972, Γαλλία	«Εγκύκλιος Fontanet - Marcellin» αφορούσε 4.000.000 μεταναστές εργάτες
1973, Γερμανία	«Anwerbestopp» (Στάση ελιγολής εργατών), αφορούσε 4.500.000 μεταναστές εργάτες
1974, Βέλγιο	Νομιμοποίηση 12.000 μεταναστών εργατών
1975, Ολλανδία	Νομιμοποίηση 15.000 μεταναστών εργατών
1981, Γαλλία	Νομιμοποίηση 140.000 μεταναστών εργατών
1981, Μεγάλη Βρετανία	British Nationality Act, οι κάτοικοι της κοινοπολιτείας απαγορεύεται να μεταναστεύσουν στη Μεγάλη Βρετανία.
1986, ΗΠΑ	Immigration Reform and Control Act, γνωστή και ως «αμνηστία»: 3.200.000 μεταναστές εργάτες αποκτούν «αρίστην κάρτα»
1986, Ισπανία	Νομιμοποίηση 44.000 μεταναστών εργατών
1991, Ισπανία	Νομιμοποίηση 104.000 μεταναστών εργατών
Αρχές δεκαετίας του '90, Αυστραλία	Νομιμοποίηση 15.000 μεταναστών εργατών
Αρχές δεκαετίας του '90, Βενεζουέλα	Νομιμοποίηση 30.000 μεταναστών εργατών
Αρχές δεκαετίας του '90 Ιαπωνία	Η παράνομη μετανάστευση γίνεται νομικό ζήτημα

Θα πρέπει να έχουμε κατά νου ότι ο πίνακας 2 δεν είναι ούτε εξαντλητικός, ούτε λεπτομερής. Κάθε ένα από τα επεισόδια που αναφέρει είναι μια δέσμη μέτρων (και βεβαίως αντιδράσεων) των οποίων οι λεπτομέρειες, σε κάποιες περιπτώσεις δεν θα μας απασχολήσουν εδώ, ενώ σε άλλες μάς είναι εντελώς άγνωστες, παρότι στον καιρό τους μπορεί ακόμη και να συγκλόνισαν τη χώρα στην οποία αναφέρονται (η Μεγάλη Βρετανία του 1981 αποτελεί κραυγαλέο σχετικό παράδειγμα). Επίσης, υπάρχουν πολλές επιπλέον περιπτώσεις που θα μπορούσαν να ενταχθούν στον Πίνακα 2. Ακόμη κι έτσι όμως, θα πρέπει να προσέξουμε την ποικιλία των χωρών που εμπλέκονται. Στην ουσία όλες οι σημαντικές χώρες υποδοχής μεταναστών μέχρι το 1990 φιγουράρουν στην αριστερή στήλη, με την εξαίρεση της ειδικής περίπτωσης της Ιταλίας⁵. Με λίγα λόγια, η πρώτη όψη της κάθετης τομής που βρίσκουμε να χαρακτηρίζει τις δεκαετίες του '70 και του '80, η εμφάνιση νέων νομοθεσιών “κανονικοποίησης”, “νομιμοποίησης” κλπ γύρω από τη μετανάστευση και ταυτόχρονα η μετονομασία του μετανάστη εργάτη σε “πρόσφυγα” είναι ένα φαινόμενο καθολικό, ένα κύμα “νέων ιδεών” γύρω από τη μετανάστευση που σάρωσε την καπιταλιστική δύση.

Όμως, αυτές οι νέες ιδέες περιλάμβαναν εξίσου अपαράλλακτα μια δεύτερη πολύ πιο υπόγεια όψη. Και λέμε για το γεγονός ότι όλες οι νέες νομοθεσίες δίχως εξαίρεση προέβλεπαν για την αστυνομία και τον στρατό έναν οργανικό ρόλο στη διαχείριση των μεταναστών εργατών.

2. Γαλλία 1972: Η στρατιωτική διαχείριση της παρανομίας

Είναι αφελές να νομίζει κανείς πως μια νομοθεσία είναι απλά κάποιο “γράμμα του νόμου”. Αντιθέτως, κάθε νομοθεσία είναι τόσο μια προσπάθεια καταγραφής στο χαρτί ήδη παγιωμένων ισορροπιών των ταξικών σχέσεων, όσο και μια προσπάθεια δημιουργίας νέων. Ποτέ οι νομοθεσίες, πόσο μάλλον οι ειδικές τους εφαρμογές, δεν μένουν παγωμένες στο χρόνο. Αντιθέτως, οι νομοθεσίες, τόσο όταν γράφονται, όσο και όταν εφαρμόζονται, έχουν χαρακτηριστικό αεικίνητο, ακριβώς γιατί αποτελούν έκφραση του κανονιστικού ρόλου του κράτους ως κόμματος των αφεντικών, άρα της διαρκούς κρατικής προσπάθειας ανακάλυψης νέων τακτικών και στρατηγικών μεσολάβησης των αντιθέσεων των ταξικών κοινωνιών, ειδικά των αντιθέσεων που διατάσσονται γύρω από τη σχέση εργασίας και κεφαλαίου. Το νομοθετεί, όπως και ο ταξικός πόλεμος, χαρακτηρίζεται από ανήσυχη ακατάπαυστη κίνηση. Ας σημειωθεί εδώ: οι πρακτικές που περιστοιχίζουν μια νομοθεσία δεν είναι ποτέ αποκλειστικά κρατικές, αστυνομικές, ή έστω νό-

μιμες. Μπορεί κάλλιστα να είναι αυτό που λέμε “κοινωνικές”, όπως μπορεί να είναι και παράνομες.

Οι νομοθεσίες γύρω από τη μετανάστευση, ακριβώς γιατί από τη φύση τους στοχεύουν στη γυμνή καρδιά του ταξικού πολέμου, είναι το καλύτερο παράδειγμα για να καταλάβει κανείς όλα αυτά τα γενικόλογα. Η πρώτη από τις νομοθεσίες “κανονικοποίησης” των μεταναστών εργατών που παραθέτουμε στον Πίνακα 2 παρουσιάστηκε στη Γαλλία το 1972 με το όνομα “Εγκύκλιος Fontanet - Marcellin”. Προέβλεπε τα εξής: 1. Ότι κάθε νέος μετανάστης στη Γαλλία μπορούσε να εισέρχεται στη χώρα μόνο εφόσον ήταν ήδη εφοδιασμένος με ένα συμβόλαιο εργασίας με κάποιο αφεντικό. Επίσης ότι η είσοδος στη χώρα νέων μεταναστών, αλλά και η παραμονή των παλαιών θα πρέπει να εγκρίνεται μέσα από τα κανάλια μιας νέας δημόσιας υπηρεσίας που λεγόταν Office National d' Immigration [Εθνική Γραμματεία Μετανάστευσης]. Σημειωτέον ότι το 1972 το 80% των 4 περίπου εκατομμυρίων μεταναστών εργατών της Γαλλίας ήταν με κάποιο τρόπο “δίχως χαρτιά”.

2. Ότι οι άδειες παραμονής και οι άδειες εργασίας συνδέονται και ισχύουν για την ίδια περίοδο. Αυτή η περίοδος με τη σειρά της διαρκούσε για όσο καιρό διαρκούσε και το αρχικό συμβόλαιο εργασίας του μετανάστη εργάτη. 3. Ότι προκειμένου να εκδοθεί άδεια παραμονής, ο μετανάστης εργάτης θα πρέπει να έχει πρώτα εξασφαλίσει ένα “αξιοπρεπές κατάλυμα”. 4. Ότι όλοι οι μετανάστες εργάτες καταγράφονται και τα αρχεία που προκύπτουν περιέρχονται στην κατοχή των τοπικών αστυνομικών τμημάτων. Τα τοπικά αστυνομικά τμήματα επιφορτίζονταν με την εφαρμογή των διατάξεων της εγκυκλίου.⁶

Αλλά όπως είπαμε, κάθε νόμος δεν είναι το γράμμα του, αλλά το σύνολο των κρατικών και κοινωνικών πρακτικών που διατάσσονται γύρω του. Το άμεσο αποτέλεσμα της εγκυκλίου ήταν να αρχίσουν οι απελάσεις, ειδικά Μαροκινών και Τυνησίων μεταναστών εργατών, που ούτως ή άλλως αποτελούσαν το στόχο του γαλλικού ρατσισμού δίχως να προστατεύονται από το ειδικό καθεστώς των Αλγερινών. Το δεύτερο αποτέλεσμα ήταν η πολιτική οργάνωση των μεταναστών που βάλλονταν. Πράγματι, πολλοί μετανάστες εργάτες οργανώθηκαν και αρκετοί από αυτούς, σε συνεργασία “με οργανώσεις της αριστεράς” (και κάποιες φορές της εκκλησίας) επέλεξαν σαν πολιτική γραμμή την “προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων” και σαν όπλο την απεργία πείνας. Η πρώτη τέτοια απεργία πείνας έγινε τα Χριστούγεννα του 1972 και πολύ γρήγορα οι συμμετέχοντες “κανονικοποιήθηκαν λόγω των ημερών”. Αυτή η πρώτη επιτυχία ακολουθήθηκε από τον συντονισμό “πάνω από εκατό” σχετικών επιτροπών και από “πραγματικό κύμα” απεργιών πείνας με “εξαιρετικά υψηλό επίπεδο κινητοποίησης των οργανώσεων της άκρας αριστεράς”. Το τρίτο αποτέλεσμα ήταν να αρχίσει μια ρατσιστική καμπάνια από τη μεριά της άκρας δεξιάς, επίσης δημοφιλής και ακολουθούμενη από “μαζικές διαδηλώσεις στη Μασσαλία”, η οποία εν τω μεταξύ “συγκλονιζόταν από κύμα δολοφονιών μεταναστών εργατών”.

Αποτελέσματα μέχρι το 1975: “Σχεδόν όλοι” οι συμμετέχοντες στο κύμα απεργιών πείνας “κανονικοποιήθηκαν”. Το κράτος συμπεριέλαβε στον νόμο μια “τρίμηνη περίοδο χάριτος μετά τη λήξη του συμβολαίου εργασίας και πριν την απέλαση” και η εφαρμογή της εγκυκλίου αναβλήθηκε για τέσσερις μήνες ώστε να “κανονιστεί το καθεστώς των υπαρχόντων μεταναστών”. Οι απεργίες πείνας σταμάτησαν μαζί με το κύμα απελάσεων. Οι δράστες των δολοφονιών ουδέποτε ανακαλύφθηκαν. Το καθεστώς των ήδη υπάρχοντων μεταναστών ουδέποτε “κανονίστηκε” Η εγκύκλιος δεν αποσύρθηκε.

Όπως έδειξαν τα όσα ακολούθησαν, διάφορα από τα όσα αφορούσαν την εγκύκλιο θα μπορούσαν να “επανεξεταστούν”. Ταυ-

τόχρονα όμως, υπήρχε και ένας αδιαπραγμάτετος πυρήνας -όχι οι απελάσεις, αλλά η δυνατότητα απελάσεων και η ανάθεση αυτής της δυνατότητας στην αστυνομία. Ή για να το πούμε πιο γενικά, η μετατροπή της μετανάστευσης από εργασιακό - ταξικό ζήτημα, σε ανθρωπιστικό ζήτημα από τη μια και ζήτημα εσωτερικής δημόσιας τάξης από την άλλη. Από εδώ πήγαζε η εξάρτηση του μετανάστη εργάτη από τη σχέση του με το αφεντικό και τις διαθέσεις του τοπικού αστυνομικού τμήματος (Σημείο 2, 4). Εδώ στόχευε η εισαγωγή εσκεμμένων ασφαριών (το "αξιοπρεπές" κατάλυμα του σημείου 3) και η ανάθεση της ερμηνείας τους στο τοπικό αστυνομικό τμήμα. Από εδώ καταγόταν η πραγματική επανάσταση που συνιστούσε η ανάθεση στους μπάτσους και ειδικά στην αστυνομική εξουσία του μικροεπιπέδου (σχέσεις με τα ντόπια αφεντικά, γνώση και έλεγχος των εργατογειτονιών, επισκέψεις κατ' οίκον και "διαπραγματεύσεις" για την ερμηνεία του "αξιοπρεπούς" καταλύματος) των ειδικών όψεων της διαχείρισης των μεταναστών εργατών στο εσωτερικό της χώρας. Από το 1972 και μετά, έλεγε ο νόμος, ένα κομμάτι της εργατικής τάξης της Γαλλίας βρισκόταν στην δικαιοδοσία των μπάτσων, όχι μόνο όσον αφορά την είσοδο στη χώρα, αλλά και την εργασία, την κατοικία, ακόμη και την ίδια την ύπαρξη. Στα χρόνια που ακολούθησαν όλο και περισσότερα κράτη υιοθέτησαν αυτές τις γενικές κατευθύνσεις, που εν τω μεταξύ εμπλουτίστηκαν, παραλλάχθηκαν και τελικά μετατράπηκαν στον ένα και μοναδικό τρόπο αντιμετώπισης των μεταναστών εργατών.

3. ΗΠΑ 1986: Η περιστρεφόμενη πόρτα και το θέαμα των συνόρων⁷.

Αν και οι διαρκείς μεταπολεμικές αναθεωρήσεις του μεταναστευτικού νόμου των ΗΠΑ ξεκινούν από το 1965 και συνεχίζονται μέχρι σήμερα, η θεαματικότερη από αυτές έχει ημερομηνία 1986 και έχει μείνει στην ιστορία με το όνομα "η μεγάλη αμνηστία". Η πραγματική ονομασία ήταν "Νόμος για τη Μεταρρύθμιση και τον Έλεγχο της Μετανάστευσης" και προσπαθούσε να παρουσιαστεί σαν η Ρηγκανική Τελική Λύση του "μεταναστευτικού προβλήματος". Οι περίπλοκες διατάξεις του νομοθετήματος από τη μια "κανονικοποιούσαν" "για μία και μοναδική φορά" πάνω από τρία εκατομμύρια "παράνομους" μετανάστες και από την άλλη παρίσταναν πως έδιναν οριστικό τέλος στο "πρόβλημα" της παράνομης εργασίας, θεσπίζοντας τη δίωξη των εργοδοτών.

Όντως, το νομοθέτημα προέβλεπε νομικές κυρώσεις για τους εργοδότες που απασχολούσαν "παράνομους" μετανάστες. Ο τρόπος με τον οποίο επιβάλλονταν αυτές οι κυρώσεις είχε το ενδιαφέρον του. Ο εργοδότης έπρεπε να συμπληρώσει μόνος του και να κρατήσει στην κατοχή του μια δήλωση "I-9", η οποία ήταν μια υπεύθυνη δήλωση ότι οι εργαζόμενοι που απασχολούσε τού είχαν επιδείξει τα χαρτιά τους και πως εκείνος τα είχε βρει εντάξει. Για τον εργοδότη δεν προβλεπόταν υποχρέωση να επαληθεύσει τη γνησιότητα των εγγράφων. Ταυτόχρονα, το γραφείο μετανάστευσης των ΗΠΑ (INS) ξεκινούσε καθημερινές εφόδους σε τόπους εργασίας αναζητώντας παράνομους μετανάστες, με την προϋπόθεση ότι θα προειδοποιούσε τους προς έλεγχο εργοδότες τρεις μέρες πριν από την διεξαγωγή του ελέγχου.

Τα αποτελέσματα θα πρέπει να είναι εμφανή και μόνο από την περιγραφή. Μια νέα βιομηχανία παράνομων εγγράφων άνησε χρηματοδοτούμενη από το υστέρημα των "παράνομων" εργατών. Κανείς εργοδότης δεν διώχθηκε ποτέ. Και από μήνα σε μήνα, οι προαναγγελλόμενες εφόδοι του INS οδηγούσαν σε απολύσεις και επαναπροσλήψεις "παράνομων" εργατών με την κανονικότητα εκκρεμούς.

Προφανώς ο βασικός σκοπός που έπαιζε στη Γαλλία δέκα χρόνια πριν, ακούγεται και εδώ καθαρός σαν καμπάνα -η μετατροπή της μετα-

νάστευσης σε ζήτημα δημόσιας τάξης και η ανάθεσή του στους αστυνομικούς μηχανισμούς. Αλλά το πράγμα δεν σταματούσε εδώ. Γιατί η νομοθεσία λανσαρίστηκε ως "η τελική λύση", πράγμα που είχε συνέπειες και στη διαχείριση των συνόρων και ειδικά των συνόρων των ΗΠΑ με το Μεξικό. Εκεί, με όλο και μεγαλύτερη ένταση μετά το 1986, άρχισε να εγκαθίσταται ένας ολοκληρωμένος στρατιωτικός μηχανισμός "φύλαξης". Ο милитарιστικός χαρακτήρας αυτού του μηχανισμού, η ενθουσιώδης "λαϊκή συμμετοχή" στη φύλαξη των συνόρων, η θεαματική αντιμετώπιση της κατάστασης από τα ΜΜΕ και βεβαίως οι χιλιάδες σχετικοί θάνατοι έχουν τροφοδοτηθεί από επιστημονικές έρευνες έως και ταινίες και θα μπορούσαν να αποτελέσουν θέμα από μόνες τους.

Όμως εκείνο που μας ενδιαφέρει εδώ είναι η γενική λειτουργία του μηχανισμού. Το 2000, δεκαέξι χρόνια μετά την "τελική λύση", η τελευταία αναφορά του INS πριν τη διάλυσή του⁸, υπολόγιζε τους "παράνομους" μετανάστες που ζούσαν στο εσωτερικό της χώρας σε πέντε εκατομμύρια, περίπου όσους και πριν

το 1986. Και συνέχιζε υπολογίζοντας τις ετήσιες εισόδους "παράνομων" από το 1990 και μετά σε 500.000, τις ετήσιες απελάσεις σε 40.000, τους ετήσιους "εθελοντικούς επαναπατρισμούς" σε 145.000, τους ετήσιους θανάτους στα σύνορα σε 20.000.

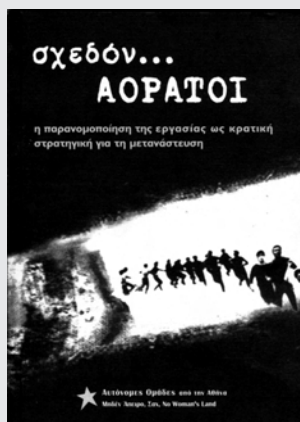
Τα νούμερα είναι ετήσια και το δίχως άλλο κολοσσιαία. Και περιγράφουν μια διαρκή ανακύκλωση εκατομμυρίων χιλιάδων εργατών μεταξύ νόμιμης και παράνομης κατάστασης, αλλά και μεταξύ του εσωτερικού και του εξωτερικού της χώρας, με κινητήρα τη στρατιωτική βία και την απειλή του θανάτου. Η όλη διαδικασία τη λειτουργία της οποίας καταλαβαίνουμε διαβάζοντας τα νούμερα, έχει ονομαστεί από τους αρμόδιους ακαδημαϊκούς "στρατηγική της περιστρεφόμενης πόρτας". Βρίσκουμε τον χαρακτηρισμό επιτυχημένο, γιατί περιγράφει την διαρκή κίνηση του ανθρώπου που προσπαθεί να μπει κάπου αλλά παραμένει διαρκώς εγκλωβισμένος, εκκρεμής μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού, υπαρκτός και συνάμα ανύπαρκτος. Αναμφίβολα άλλωστε, πρόκειται για στρατηγική. Δεν πρέπει να βλέπουμε σε αυτά τα νούμερα δυσλειτουργίες, αδυναμίες, ανυπεράσπιστα σύνορα. Κάθε άλλο. Αντιθέτως, εκείνο που διαγράφεται είναι μια μηχανή, μια νομική, ιδεολογική και κατασταλτική μηχανή που λειτουργεί στο βέλτιστο των δυνατοτήτων της.

Στις ΗΠΑ των δεκαετιών του 1980 και του 1990 η απαγόρευση της μετανάστευσης απέκτησε την ως τα τώρα τελική της μορφή. Η παρανομοποίηση της μετανάστευσης είχε πια γίνει ο πλανητικός χρήσης νομικός μοχλός για τη στρατιωτική διαχείριση ενός σημαντικού ποσοστού της εργατικής τάξης. Και ο παρανομοποιημένος μετανάστης εργάτης μετατράπηκε σε αντικείμενο της δημόσιας τάξης στο εσωτερικό και της στρατιωτικής αποτροπής στα σύνορα. Επιδόθηκε σε ατέρμονους κύκλους μετακινήσεων από το εσωτερικό στο εξωτερικό της χώρας, μέσα από διαδικασίες αλληπάλληλων προσπαθειών εισόδου, συλλήψεων και επαναπροωθήσεων. Κινήθηκε μεταξύ "νομιότητας" και "παρανομίας" αναλόγως των νέων νομοθεσιών που ξεφύτρωναν σαν τα μανιτάρια. Έγινε πηγή εσόδων για διάφορες όψεις του παράνομου κεφαλαίου και πηγή ιδεολογικής εκπαίδευσης για τους ντόπιους εργάτες. Και βέβαια, ανταμώθηκε με το θάνατο: "αναμενόμενο", στατιστικά προβλέψιμο θάνατο. Αυτή η στατιστική βεβαιότητα είναι ο φόρος αίματος που έκτοτε πληρώνει η εργατική τάξη για τη συμμετοχή της στην στρατιωτική της διαχείριση.

Μπορούμε τώρα να συνοψίσουμε. Το 1990, το τέλος του ψυχρού πολέμου και η κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ βρήκαν τους νικητές δυτικούς με ορισμένα έτοιμα όπλα και στρατηγικές για τη διαχείριση

4. Σύντομη σύνοψη

Μπορούμε τώρα να συνοψίσουμε. Το 1990, το τέλος του ψυχρού πολέμου και η κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ βρήκαν τους νικητές δυτικούς με ορισμένα έτοιμα όπλα και στρατηγικές για τη διαχείριση

Σχεδόν αόρατοι

Απ' όσο έχουμε υπ' όψη, το ζήτημα της παρανομοποίησης της εργασίας ως κρατικής στρατηγικής για τη μετανάστευση επισημάνθηκε για πρώτη φορά στην Ελλάδα στην εκδήλωση "Σχεδόν Αόρατοι" που έγινε από αυτόνομες ομάδες στην Αθήνα το Φθινόπωρο του 2009. Δηλαδή κάπου είκοσι χρόνια μετά την είσοδο των πρώτων Αλβανών μεταναστών εργατών και τριανταπέντε χρόνια μετά την εγκύκλιο Fontanet - Marcellin. Εκτός που μας δίνει μια καλή εικόνα του τι ακριβώς πάει να πει "Σχεδόν Αόρατοι", αυτό το χρονικό χάσμα μπορεί να υπονοήσει και ορισμένα πράγματα για τις αναλυτικές δυνατότητες και αδυναμίες του ντόπιου κινήματος. Πέρα από τους ευφημισμούς όμως, το κομμάτι της ιστορίας των νομοθεσιών γύρω από την παράνομη μετανάστευση λείπει από εκείνη τη μπροσούρα. Θεωρήστε αυτό το κείμενο σαν μια σύντομη πρώτη προσπάθεια αναπλήρωσης του κενού.

των μεταναστών εργατών. Εν συντομία, το οπλοστάσιο είχε ως εξής: *Εν αρχή είναι η ανακάλυψη των “νομοθεσιών περί μετανάστευσης”*. Αυτές οι νομοθεσίες παρουσιάζονταν σαν “νομιμοποιήσεις”, στην πραγματικότητα όμως ήταν διαχωριστικές γραμμές μεταξύ νόμιμων και παράνομων εργατών που χαράσσονταν συνειδητά. Στην ουσία ήταν συνειδητές (ταξικά συνειδητές) παρανομοποιήσεις· δημιουργούσαν κομμάτια της εργατικής τάξης που βρίσκονταν τεχνητά εκτός νόμου και ήταν στην κυριολεξία ανύπαρκτα. Τα υπόλοιπα είναι εύκολα:

Η μετατροπή του “παράνομου” μετανάστη εργάτη σε “πρόσφυγα”. Ο “παράνομος” μετανάστης εργάτης που έγινε “πρόσφυγας” δεν είναι πια ζήτημα των συνδικάτων, αλλά των ανθρωπιστικών οργανώσεων.

Η μετατροπή της μετανάστευσης σε ζήτημα δημόσιας τάξης. Ο “παράνομος” μετανάστης εργάτης δεν υπάγεται στο εργατικό δίκαιο, αλλά στο ποινικό δίκαιο.

Η στρατιωτική αντιμετώπιση, τόσο στα σύνορα, όσο και στο εσωτερικό της χώρας. Στο εσωτερικό ο μετανάστης εργάτης αντιμετωπίζεται από την αστυνομία όπως κάθε “παράνομος”. Στο εξωτερικό, οι προσπάθειες “παράνομης” εισόδου στη χώρα μετατρέπονται σε θέαμα εχθρικής εισβολής και η αντιμετώπιση των μεταναστών γίνεται από το στρατό ή άλλα στρατιωτικά σώματα που δημιουργούνται επί τούτου.

Η κοινωνική περιστεροφόμη πόρτα. Η αλήθεια είναι πως υπάρχουν σοβαρότατοι λόγοι να πιστεύει κανείς ότι το σύνολο των κρατικών ιδεών που εμφανίστηκαν από το 1970 και μετά είχαν υπ’ όψη τους τα λεγόμενα του Φουκώ. Ότι δηλαδή η εξουσία στις ταξικές κοινωνίες δεν διατάσσεται ως ένα μεγάλο δίπολο καταπιεστών και καταπιεζόμενων, αλλά ως πολλά μικρά δίπολα, οι πόλοι των οποίων μπορεί να αλλάζουν διαρκώς και τα οποία προσανατολίζονται αναλόγως των γενικών συνθηκών διατηρώντας την αυτονομία τους (τόσα καταλάβαμε, τόσα λέμε). Όπως και να ‘χει, η παρανομοποίηση της μετανάστευσης αποτέλεσε μία τέτοια γενική συνθήκη για τις δυτικές κοινωνίες. Νέα μικρά δίπολα εξουσίας δημιουργήθηκαν και τα παλιά προσανατολίστηκαν αναλόγως. Εδώ δεν θα βρούμε μόνο τις ρατσιστικές και παρακρατικές οργανώσεις που κάνουν τη δουλειά τους. Θα βρούμε επίσης τις ανθρωπιστικές οργανώσεις που ανακαλύπτοντας “προβλήματα” της αρμοδιότητάς τους και μαζί τις ανάλογες εξουσίες, διεκδικούν τα αντίστοιχα υλικά και συναισθηματικά οφέλη. Θα βρούμε τις μικροεξουσίες των διαφόρων υπηρεσιών του δημοσίου και των υπαλλήλων τους που επιφορτίζονται με τη μικροδιαχείριση της νομιμότητας και της παρανομίας των μεταναστών εργατών. Θα βρούμε τους μπάτσους και τις νέες τους εξουσίες πάνω σε κομμάτια της εργατικής τάξης. Θα βρούμε τους ιδιοκτήτες ακινήτων. Θα βρούμε τους εργοδότες, παλιούς και νέους, νόμιμους και παράνομους. Θα βρούμε τις μαφίες. Θα βρούμε τους πελάτες της καταναγκαστικής πορνείας. Θα βρούμε τα ΜΜΕ και τους δημοσιογράφους τους. Θα βρούμε τους φιλήσυχους πολίτες...

Εδώ πια έχουμε τον κολοφώνα των διαδικασιών παρανομοποίησης της μετανάστευσης. Όχι μόνο οι μεγάλοι κρατικοί κατασταλτικοί μηχανισμοί, αλλά το σύνολο των κοινωνιών υποδοχής διατάσσονται ως επιθετικοί μηχανισμοί ενάντια στους “εισβολείς”. Αυτό είναι και το μεγαλείο της διαδικασίας που οι ακαδημαϊκοί αποκαλούν “περιστεροφόμη πόρτα”. Ένα μεγάλο μέρος της παραγωγής της παρανομίας των μεταναστών εργατών δεν γίνεται από τους νόμους ή τους κρατικούς μηχανισμούς. Η παρανομία των μεταναστών σε μεγάλο βαθμό παράγεται από τις κοινωνικές σχέσεις.

Στα χρόνια που ακολούθησαν τη νίκη των δυτικών στον ψυχρό πόλεμο, αυτοί οι κοινωνικοί μηχανισμοί άλεσαν ανθρώπινο κρέας με το καυτό νερό. Και το καλύτερο απ’ όλα, παριστάνοντας κάθε στιγμή ότι “προβληματίζονται”. Ότι έχουν “πρόβλημα” που προσπαθούν να λύσουν. Αυτή η αμφιθυμία του κανίβαλου που κατά βάθος έχει ψυχή χορτοφάγου, γίνεται πολύ πιο κατανοητή αν κάνουμε τον κόπο να ασχοληθούμε με την ελληνική περίπτωση. Πράγμα που θα κάνουμε σε ένα επόμενο τεύχος.

Και το καλύτερο απ’ όλα, παριστάνοντας κάθε στιγμή ότι “προβληματίζονται”. Ότι έχουν “πρόβλημα” που προσπαθούν να λύσουν. Αυτή η αμφιθυμία του κανίβαλου που κατά βάθος έχει ψυχή χορτοφάγου, γίνεται πολύ πιο κατανοητή αν κάνουμε τον κόπο να ασχοληθούμε με την ελληνική περίπτωση. Πράγμα που θα κάνουμε σε ένα επόμενο τεύχος.

Παράνομη μετανάστευση 1975

Οι Τζων Μπέργκερ και Τζην Μορ έγραψαν το βιβλίο *Ο Έβδομος Άνθρωπος: Η ιστορία του Μετανάστη Εργάτη στην Ευρώπη το 1975*. Σε αυτό το παλιό βιβλίο, ο παράνομος μετανάστης πραγματοποιεί ένα φευγαλέο πέρασμα:

Ως πρόσφατα, το μεγαλύτερο μέρος του μεταναστευτικού ρεύματος από την Πορτογαλία

ήταν παράνομο. Έπρεπε να διασχίσουν τα ισπανικά και τα γαλλικά σύνορα στα κρυφά. Λαθρέμποροι στη Λισσαβώνα κανόνιζαν τέτοια περάσματα. Η αμοιβή τους έφτανε τα 350 δολάρια το κεφάλι. Αφού πλήρωναν, πολλοί υποψήφιοι μετανάστες την πάθαιναν. Τους έφερναν στα βουνά απέναντι από τα ισπανικά σύνορα και τους άφηναν εκεί. Με χαμένο τελείως τον προσανατολισμό μερικοί πέθαναν από την πείνα· άλλοι βρήκαν τον δρόμο και γύρισαν πίσω. (...) Έτσι βρήκαν οι μετανάστες ένα σύστημα για να εξασφαλίσουν τη μεταφορά τους. Πριν φύγουν έπαιρναν μαζί τους τη φωτογραφία τους. Μετά έσκισαν τη φωτογραφία στα δυο, δίνοντας το ένα κομμάτι στον “συνοδό” και κρατώντας το άλλο για τον εαυτό τους. Όταν έφταναν στη Γαλλία, έστελναν πίσω στην Πορτογαλία το κομμάτι της φωτογραφίας που είχαν μαζί τους, για να δείξουν ότι πέρασαν τα σύνορα με ασφάλεια (...) [σελ. 45]

Το ίδιο και λίγο παρακάτω ο μπάτσος:

Μετά από εννιά μέρες έφτασε στο Παρίσι. Είχε τη διεύθυνση ενός Πορτογάλου φίλου αλλά δεν ήξερε πως να πάει. Για να βρει το σπίτι, έπρεπε να πάρει ταξί. Πριν ανοίξει την πόρτα, ο ταξιτζής του ζήτησε να του δείξει τα λεφτά. Ένας αστυφύλακας στεκόταν εκεί κοντά. Ο ταξιτζής και ο αστυφύλακας συμφώνησαν ότι, για να πάει ο άνθρωπος στις φτωχογειτονιές του Σαιν Ντενί έπρεπε να πληρώσει διπλό κόμιστρο. Δεν έφερε αντίρρηση (...) Μόλις είχε περάσει τα σύνορα! [σελ. 46]

Το πιστεύετε ή όχι, παρότι ο *Έβδομος Άνθρωπος* είναι ένα βιβλίο για τους μετανάστες και τη μετανάστευση στην Ευρώπη, αυτή είναι η μοναδική αναφορά που βρίσκεται σε οποιαδήποτε μορφή αστυνομίας. Όχι βέβαια γιατί οι Μπέργκερ και Μορ στερούνταν πολιτικής ή αναλυτικής ευαισθησίας. Αλλά γιατί την εποχή που οι Μπέργκερ και Μορ μάζευαν το υλικό τους, η μηχανή της παρανομίας και της στρατιωτικής αντιμετώπισης των μεταναστών μόλις άρχισε να δουλεύει...

Σημειώσεις

1. “Τι έχει πίσω από το τζαμί; Μπάτσους!”, *Antifa: Πόλεμος Ενάντια στον Φόβο* #20, 12/2010. Πράξαμε έτσι από τη μια γιατί εκτιμούσαμε πως σε λίγους μήνες και μέχρι τα επόμενα ιδεολογικά γυμνάσια των ΜΜΕ, το θέμα Άγιος Πατελεήμονας πιθανόν να έχει αντικατασταθεί από κάποιο άλλο. Κυρίως όμως γιατί εξ ίδιας πείρας έχουμε ανακαλύψει ότι, ενίοτε, όταν οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται κάτι από την ιστορία των ταξικών ζητημάτων, οι θεαματικές ορέξεις τους σβήνουν σαν το κεράκι στην καταγιγίδα, καταλαβαίνουν τον όγκο της δουλειάς που έχουν μπρος τους και άλλα ωραία και κομμουνιστικά στα οποία δεν θα επεκταθούμε.

2. Goran Rystad, *Immigration History and the Future of International Migration*, *International Migration review*, Winter 1992.

3. Στο ίδιο.

4. Αυτός ο πρόχειρος πίνακας έχει φτιαχτεί με αναδρομή στα άρθρα Manuel Castells, *Immigrant Workers and Class Struggles in Advanced Capitalism: The Western European Experience*, 1975· Nicholas P. DeGenova, *Migrant “Illegality” and Deportability in Everyday Life*, *Annual Review of Anthropology*, Vol. 31 (2002), καθώς και στο βιβλίο του Paul Gilroy, *There Ain't no Black in the Union Jack*, Routledge, 2007. Φυσικά οι αριθμοί είναι πολύ κατά προσέγγιση. Οι περιπτώσεις που απλώς αναφέρονται σαν “νομιμοποίηση” είναι αγνώστων λοιπών στοιχείων.

5. Τυπικά μιλώντας, η Ιταλία δεν υπήρξε χώρα υποδοχής μεταναστών παρότι πολύ πρόσφατα. Αυτό γιατί πριν από το 1990 και ειδικά κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του '60 και του '70, τα μεταναστευτικά ρεύματα που επάνδρωναν την ιταλική βιομηχανία προέρχονταν από το εσωτερικό της χώρας και συγκεκριμένα από τον φτωχό νότο.

6. Η καταγραφή των βασικών σημείων της εγκυκλίου, καθώς και όσα ακολουθούν σε εισαγωγικά είναι από το άρθρο του Castells, όπως πριν.

7. Τα στοιχεία αυτής της ενότητας προέρχονται από τα άρθρα των DeGenova και Rystad που αναφέρθηκαν παραπάνω, καθώς και από τη διεύθυνση <http://www.cis.org/articles/2000/ins1986amnesty.html>.

8. Το 2001 το INS διαλύθηκε και ενσωματώθηκε στο “Υπουργείο Ασφάλειας της Πατρίδος” στα πλαίσια της γενικής αναμόρφωσης των υπηρεσιών ασφάλειας που ακολούθησαν τις επιθέσεις της 11/9. Προφανώς το ζήτημα “μετανάστευση και τρομοκρατία” είχε αρχίσει να γίνεται όλο και πιο επίκαιρο.